

ВІДЗИВ

офіційного опонента про дисертаційну роботу
Павлик Наталії Василівни «Психологія гармонізації характеру в юнацькому віці», подану на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія»

Дисертаційне дослідження Н. В. Павлик присвячене важливій проблемі вивчення проблеми гармонізації характеру особистості в юнацькому віці. Тема дослідження, поза сумнівом, є надактуальною як у методологічному, теоретичному, і особливо, у практичному планах. Від рівня гармонійності характеру юнаків та дівчат, залежать результати, яких вони досягають у своєму житті. Важливість з'ясування особливостей структури, змісту й рівня гармонійності характеру зумовлено необхідністю їх врахування в процесі надання юнакам та дівчатам кваліфікованої соціально-психологічної допомоги, спрямованої на оптимізацію їх особистісного становлення, а педагогам професійної допомоги у їх вихованні.

У теоретичних розділах дисертації Н. В. Павлик виявила ґрунтовну обізнаність у теологічній, філософській, науково-психологічній та психотерапевтичній літературі із зазначеної проблеми. Дисертаційне дослідження спирається на дослідницькі парадигми, що втілюють досягнення вітчизняної та зарубіжної психології, а також досвід виховання духовно-моральних якостей характеру, що накопичений у святоотецькій духовній традиції.

Обираючи предметом свого дослідження психологічні основи гармонізації характеру в юнацькому віці, авторка спрямовує теоретичну частину свого дослідження на аналіз таких науково-психологічних та етичних категорій як «характер», «характерологічний розвиток», «гармонізація характеру», «моральність», «духовно-моральна саморегуляція», коректно визначає основний напрям дослідження, проводить ґрунтовний психологічний аналіз заявленої наукової проблематики.

Якісний аналіз існуючих психологічних підходів дозволив авторці обґрунтувати власний методологічний і теоретичний підходи. Фактично пробле-

ма розглядається з позицій сформульованої нами духовної парадигми психології. Сутність підходу полягає в тому, що гармонійність характерологічного розвитку юнаків та дівчат визначається процесом їх духовного та морального становлення. Орієнтація на духовне Я, розширення моральної самосвідомості зумовлюють ускладнення світогляду юнаків та дівчат, наповнення його духовним сенсом, що сприяє актуалізації духовного потенціалу, розвитку моральної саморегуляції й визначає гармонійний розвиток характеру.

Н. В. Павлик розглядає гармонізацію характеру як процес невіддільний від повноцінного розвитку особистості, що зумовлений актуалізованим механізмом духовно-моральної саморегуляції, який диференціюється на духовно-моральне самоусвідомлення, почуттєво-ціннісне самоствавлення та моральний самоконтроль і виступає інтегративним механізмом гармонізації характеру в юнацькому віці. Усвідомлюючи власні риси, розвиваючи ціннісне ставлення до духовних і моральних якостей, юнаки і дівчата набувають досвіду духовних переживань та морального самоконтролю з метою гармонійної адаптації до різних життєвих ситуацій, що гармонізує їх поведінку.

До наукової новизни роботи слід віднести визначення таких духовно-моральних детермінант гармонізації характеру як: особистісна саморефлексія; моральна самооцінка; моральні ставлення до духовного і матеріального світів; здатність до децентрації та подолання егоїзму; духовна особистісна спрямованість, актуалізований духовний потенціал, мотивація до духовно-морального самовдосконалення. Зазначені детермінанти забезпечують регуляцію моральної поведінки й зумовлюють гармонійність характерологічного розвитку юнаків та дівчат.

Дисертанткою виокремлено духовно-моральний та емоційно-вольовий виміри розвитку характеру і складові його гармонізації – духовна та моральна самоактуалізація і конструктивна психологічна адаптація.

Розробка системи принципів гармонізації характеру є авторським вкладом у змістове наповнення духовно-морального підходу, який узгоджується з духовною парадигмою психології. Особистість розглядається як ієрархічна система, вищим

детермінуючим рівнем якої є духовні та моральні утворення, що зумовлюють розвиток інших підструктур особистості й відповідних складових характеру.

Дослідниця творчо побудувала комплексну концептуальну модель гармонізації характеру, яка поєднує в систему духовні та моральні чинники, психологічний механізм духовно-моральної саморегуляції, підструктури особистості, складові характеру та дихотомічні конструкти характерологічних рис відповідно до кожної зі складових.

У тексті дисертації (четвертий розділ) досить повно висвітлено методичку емпіричного дослідження особливостей прояву гармонійності характеру старшокласників і студентів. До наукової новизни роботи слід віднести розробку методичного інструментарію дослідження структури, змісту, типів й рівнів гармонійності характеру в юнацькому віці. Презентований в роботі методичний інструментарій є системою психодіагностичних, семантичних та проєктивних методик, три з яких є авторськими.

Результати констатувального експерименту, що детально описані у дисертації, дозволили авторці дійти висновку про особливості впливу духовних та моральних детермінант на рівень гармонійності характеру юнаків та дівчат. Дисертантка емпірично довела, що духовний потенціал має високу позитивну кореляцію з показником гармонійності характеру. Це підтверджує гіпотезу стосовно духовної та моральної детермінації гармонізації характеру в юнацькому віці.

Результатом проведеного констатувального експерименту стали авторські узагальнення про психологічні особливості та тенденції процесу гармонізації характеру юнаків та дівчат. Важливим авторським доробком є розробка практичних методів гармонізації характеру юнацтва, зокрема, розвивальної програми, спецкурсу, який включає лекції та психотренінг щодо розвитку кожної зі складових характеру шляхом духовної та моральної самоактуалізації особистості. Результати формульованого експерименту свідчать про ефективність авторської розробки. Вона є безперечним вкладом у розбудову сучасної системи особистісно-розвивальної та психолого-корекційної роботи зі старшокласниками

та студентами.

Загалом дисертаційна робота Н. В. Павлик виконана на високому фаховому рівні. Про наукову зрілість авторки та її фахову зрілість свідчить розгляд означеної проблеми на міждисциплінарному рівні, зокрема дослідження виконане на межі кількох дисциплін – теології, філософії, етики, педагогічної, вікової екзистенційної, християнської та медичної психології. Авторкою застосовані оригінальні підходи, що дозволили одержати нові змістовні результати, які мають теоретичну та практичну цінність і вказують на подальші перспективи обраного наукового напрямку.

Слід відзначити достовірність та надійність отриманих результатів дослідження. Це визначається не тільки обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень, а й чіткою логікою теоретичних міркувань і емпіричною перевіркою, застосуванням взаємодоповнюючих методики, адекватних меті та завданням дослідження і використанням сучасного апарату математичної статистики.

Результати наукового дослідження представлені в авторефераті, досить значній кількості наукових праць і пройшли достатню апробацію на конференціях різного рівня. Приємно вражає масштаб проведеного дослідження, у якому брало участь більш ніж 2000 досліджуваних, а результати впроваджені у 26-х навчальних закладах різних місць України. Надруковані автором наукові статті відбивають основний зміст дисертації. Виклад основних положень дослідження у дисертації та авторефераті є ідентичними.

Загалом зазначаємо, що поставлені завдання дисертанткою виконані, гіпотези дослідження підтверджуються, теоретична і практична значущість роботи безсумнівна. Виявлені закономірності одержують теоретичне обґрунтування своїх вихідних позицій.

Висновки побудовані на підставі результатів здійсненого дослідження, вони узагальнюють і підсумовують дисертаційні пошуки науковця, надаючи повне уявлення про всі блоки і розділи роботи.

Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Наталії Василівни

Павлик, слід вказати також на певні зауваження і побажання.

1. Високо оцінюючи сміливу конструктивну спробу дисертантки розглянути досліджувану проблему із врахуванням основних тверджень духовної парадигми, одночасно зауважую, що дисертантка чітко не диференціює духовне трансцендентної природи та духовне як загальнолюдські цінності, моральність духовної та моральність соціальної природи.

2. Видається, що слід було чітко виділити окремо духовну та моральну складову характеру, а морально-комунікативну складову назвати «соціально-психологічна складова».

3. Через використання методики, яка ґрунтується на трактуванні духовності як загальнолюдські цінності, відповідні емпіричні дані про розвиток духовно-моральної складової виявилися надто оптимістичними (завищеними) і, не цілком відповідають даним інших авторів та реальному станові духовності сучасних дівчат та юнаків.

4. Розробляючи засоби гармонізації характеру юнаків та дівчат взагалі та духовно-моральної складової слід було використати засоби, які розглядаються у християнській психології.

5. Важко погодитися з частковим висновком дисертантки про те, що духовний потенціал немає односпрямованого впливу на процес гармонізації складових характеру. Цей факт можна пояснити тим, що рівень духовності в окремих досліджуваних розвинутий на рівні загальнолюдських цінностей, а не на рівні духовності трансцендентного походження та іманентного існування.

6. Текст дисертації, зокрема, четвертого розділу дещо перенасичений таблицями, діаграмами, які можна було б навести у додатках.

7. У дисертації наявні деякі стилістичні помилки, русизми та повтори.

Наведені зауваження не стосуються суті дослідження і не знижують його науково-практичної цінності.

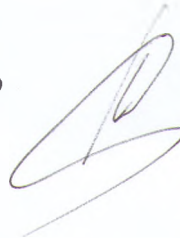
Отже, зазначена дисертаційна робота є актуальною для сучасної педагогічної та вікової психології, має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, є самостійним дослідженням, у якому емпірично досліджено вплив

ціннісних детермінант на становлення духовного і морального розвиненого, гармонійного характеру в сучасній молоді.

Автореферат відзначається науковою виваженістю та відповідає вимогам, що ставляться до такого типу досліджень.

Таким чином, дисертація Н. В. Павлик за темою «Гармонізація характеру в юнацькому віці» за своїм науково-теоретичним рівнем, інноваційністю, практичним значенням, науковою новизною у постановці й вирішенні досліджуваних завдань відповідає вимогам МОН України, а її авторка, Наталія Василівна Павлик, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія».

Офіційний опонент
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

М. В. САВЧИН

